

napreduje ali propada. Temu pa je največ krivo, ker nimajo gospodarske knjige ali vsaj popolne ne, katera bi jim za časa kazala, kje je vzrok, da gospodarstvo hira in gre rakovo pot. V enem letu še gotovo nobeden prej premožen kmet ni prišel na boben, temu navadno je hiral leta in leta, predno so mu vzeli posestvo. Če bi imel knjigo, lahko bi že v kratkih mesecih, gotovo pa ob koncu leta, ko prešteje stroške in dohodke, spoznal, kje je oni vir, ki mu največ škode dela. In če ga zamašiti ne more, vsaj brzda ga lahko, da mu bo manj škodoval. Gospodarska knjiga je namreč kmetu ogledalo, v katerem more vsako leto natančno pregledati svoje gospodarjenje in kjer vidi lahko tudi vse napake, ki jih je storil morebiti iz lahkomišljenosti ali celo iz nevednosti. Toda biti mora knjiga tudi natančna; kajti le takrat bo kmetu prav kazala stanje njegovega gospodarstva.

Pa si bo kdo mislil, kakšna umetnost more biti taka knjiga, jaz bi je že ne znal rabiti! Nič ložje, nego tol. Vzemite, dragi bratje, posebno knjigo ali tudi zvezek papirja in začni o novem letu po jedni strani knjige zepisovati vse stroške, ki jih imaš z gospodarstvom, z družino in tudi kar sam porabiš — natančno vse; po drugi strani knjige pa zapisaj dohodke, ki jih dobiš na pridelkih, živini, sadju itd. sploh pri gospodarstvu. Zapisati moraš pa razločno vse, za katero reč si izdal še in one krajcarje in tako tudi, kje in zakaj si dobil še tako neznatne dohodke. Ko mine leto, pa razdeli vse stroške in dohodke, kakor ti čem pokazati, v vrste, in takrat boš imel pred seboj ogledalo svojega gospodarjenja. To je zelo potrebno zategadelj, da lahko natančno ogledaš in spoznaš, kje imaš največje stroške in se jih potem tako veš tudi varovati ali vsaj nekoliko ogibati. (Dalje prih.)

Cerkvene zadeve.

Prelat Fran Kosar.

(Dalje.)

IX. Kosar, čist narodnjak, kakor zlato.

„Naj vam sveti, mladi rojaki, rodoljubnost iz naših grobov, kakor večerno sonce, ki se po hribih in dolinah ozira, katere je po svoji poti lepo osevalo in ogrevalo, ter jim davalo novo življenje.“

(A. M. Slomšeka zbrani spisi. III. 12.)

»Ljubezen do svojega naroda more in mora biti eden najdragocenejših biserov v čednostnem vencu vsacega moža;«¹⁾ prav posebno svetel bil je ta biser v vencu Frana Kosarja. Pokojnik je svoj narod ljubil in ga je nosil v svojem srcu. Če je narod naš kaj veseliga doživel ali če ga je srečala kaka sreča, igralo mu je srce veselja, nasproti pa ga je bolelo srce, kadar so prišli nad narod žalostni časi in tužni dnevi. Njegova narodna zavest ni nikdar omahovala in niti ni mogla omahovati, ker je stala na trdnih tleh sv. vere. Veren katoličan in vrl narodnjak — to je bilo vodilo njegovega življenja. Njegova narodnost prestala je preskušnjo tudi v ognju — trpljenja, in zato bila je čista kakor zlato.

»Sploh smo prepričani — piše Kosar —, da se narodnost in narodnjaki ne smejo ceniti po takih časih, kateri njim prinašajo častne službe, slavno ime in odlikovanja, pač pa po dobah, v katerih treba za narodno prepričanje trpeti roganje in zasramovanje, in kadar treba na oltarju domovine kaj darovati.«²⁾

»Vsak človek je že po naravni postavi v prvi vrsti dolžan po svoji nadarjenosti in po svojih močeh delati v blagor svojega naroda. Narodnih dolžnostij ni smemo po tem presojati, je-li narod katerikoli velik in slaven, ali je majhen in zaničevan od drugih merodajnih narodov; bolj reven, zanemarjen in po nedolžnem zatiran je narod, tem vestneje treba je izpolnjevati dolžnosti do naroda. Za omikanega moža večje sramote ni kakor če se po napuhu onamujen sramuje svojega pokolenja iz majhnega in revnega naroda, ali ga celo zataja in se rajši ogreva v solncu tujega mogočnega naroda, da pod njegovim bliščočim plaščem vlovi nekoliko leska tudi za svojo osebo ter tem ložje zleze do častnih in mastnih služeb.«¹⁾

Kadar je bil govor o neslogi med Slovenci, postal njegov obraz temen, njegovo oko solzno, njegova beseda rezka. »Iz srca obžalujem neslogo, in še več kakor to: srdito razdraženost v narodnem taboru, ki cela leta niti za trenotek ne pojenja, in ki podaja našim narodnim sovražnikom po raznih novinah toliko gradiva in povoda, zasmehovati nas in obrekovati... O kako lepi so bili časi, ko smo vsi rodoljubni raznih stanov delovali vzajemno v slogi in ljubezni vsepovsodi... Kratke dobe Slovanov zgodovinske slave bile so dobe njih edinosti v politiki in veri; — dolge dobe njih zgodovinske sramote pa so dobe njih nesloge v politiki in še bolj v veri. Zastonj krivice dolžimo svoje sosedo, da zakrijemo svojo sramoto. Največ svetá otrokom sliši Slave; ali mesto da ogromni slovanski rod drži za krmilo Evrope, kaj vidimo? da ni že skoro tako slabotnega sosednega naroda, kateri bi z ošabnimi koraki že ne tlačil slovanske zemlje. Gazili so jo in jo še — Lahi, Nemci, Madjari, Turki. Kje naj iščemo vzrok tej žalostnej prikazni? V zgodovinski neslogi Slovanov, ki je njih orjaške sile razdrobila in jih med seboj tako razprla, da zdaj — otroci ene matere — se med seboj več ne umemo, niti umeti nočemo. Že precej časa namreč zidamo zedinjeno Slovenijo, pa kako jo zidamo? Tako, da bomo mesto zedinjene Slovenije že menda skoro babilonski turn dodelali, kajti že dolga leta ni bilo med Slovenci toliko ravsa in kavsja, kakor ravno dandanašnji. Začnejo duhovniki kaj delati v blagor naroda, se svetovni černo proč obrnejo, rekoč: vi ste mračnjaki, z vami ne gremo. Začnejo zopet svetovni kaj, jim odvrnejo duhovniki: vi ste liberalci, ne maramo vas. V laseh so si stari in mladi Slovenci — v laseh so si naši časnikarji, — v laseh so si naši politikarji!... To je rana, ki nas na srečo skli!... O zato bi si želel glasú — glasú tako mogočnega, da bi odmeval od podravskega bregov do jadranskega morja, — glasú tako spravljivega in milo prosečnega, da bi do srca segel vsem dragim rojakom: Pozabimo vse, kar je bilo neprijetnega med nami, stopimo zopet v eno kolo slovensko, in naša prva stopinja bodi ta, če smo tudi v tej ali oni stvari raznih mislij, vsaj to si dajmo veljati, da vsak po svoje dobro misli in hoče za narod; ne spodtikajmo si dalje hudobnih ali nepoštenih namenov! Naše edino orožje bodi prepričanje, — svrha, katero nameravamo, sprava, — način delovanja ljubezen, — steza, po kateri hodimo, potrpežljivost, in ni dvoma, da se v kratkem zopet snidemo ter kolo sklenemo okoli žrtvenika matere Slave!«²⁾

Ko so mladi, liberalni Slovenci napisali na svoje bandero: Narodnost brez ozira na vero, in so djali: pustimo zdaj verske in cerkvene reči popolnem iz misli in se združimo okoli praporja gole in same

¹⁾ A. M. Slomšek; Zbrani Sp. IV. 197.

²⁾ Leben und Wirken Slomšek's str. 265.

¹⁾ Leben und Wirken Slomšek's str. 55.

²⁾ Beseda pri obč. zboru pol. dr. v Marib. „Slov. Gosp.“ 1872 št. 48. in Kat. Cerkev str. 92.

narodnosti, vzdigne se Kosar in pravi: »Nemogoče! pod tem banderom ne sklenemo sprave. In zakaj ne?«

»Zaradi tega ne, ker dolžnosti, katere nam naša sv. vera do Boga, do naše neumrjoče duše in do cerkve Kristusove nalaga, niso take, da bi jih smeli kedaj za nekaj časa, morebiti za več let, sploh tako dolgo na klin obesiti, dokler nismo Slovencem priborili narodnih pravic. Kar nam veleva Kristusova vera, veže nas vsak čas, vsako uro, vsak trenotek našega življenja; teh dolžnostij ne smemo nikoli zanemariti, nego braniti in zagovarjati jih je treba ne kar v cerkvi in v domačem kramu, temveč tudi »pred ljudmi«, to je, v javnem življenju; torej v šoli in književnosti, v postavodajstvu in pravosodju, v občinskih, v deželnih in državnih zborih. Nikdar in nikjer ne smeš Kristusa pozabiti; ako si ga pozabil, si ga zatajil, ako nisi z njim in za njega, si že zoper njega, — in postaneš nevreden obljub Kristusovih« . . .

»Drugič pa mi za tem banderom ne gremo zato, ker je nam kristjanom to izpeljati nemogoče, kar zahtevate: narodnost brez ozira na vero! Kako moremo to včiniti? Nam se dozdeva, kakor bi kdo rekel: človek delaj; dela pa naj kar tvoja duša brez ozira na telo; — ali naj dela tvoje telo brez ozira na dušo. Kaj torej naj počnemo? Loči dušo od telesa in mrtev si in sploh nič storiti ne moreš. Duša in telo sta namreč ena oseba — eden človek, ki je odgovoren za vsa svoja dejanja, dušna in telesna. Zdaj pa reči k at. Slovencu: zdaj delaj kot katoličan brez ozira na Slovenca, zdaj pa kot Slovenec brez ozira na katoličana; kako hočeš to početi? Moreš li v sebi ločiti katoličana od Slovenca? Res je, da si katoličan in da si Slovenec, zaradi tega pa nisi dvojna oseba — dvojni človek, ampak katoličan in Slovenec sta po sv. krstu v tebi združena v eni osebi — v enem človeku; z eno besedo: katoliški Slovenec odgovoren si pred sodnim stolom Kristusovim za vsa svoja dejanja, politiška, narodna, verska. Naslov vašega bandera torej družega ni, kakor sleparija za kratkovidne duhove, nastavljena limanca za bebce, na katero se pa nobeden razsvetljen in vesten katoličan ne vsede!«

Gospodarske stvari.

Kop gorice.

Kop je težko delo, katerega se postopači radi ogibajo; kop je imenitno delo, katere morš dobro vedeti in razumeti, inaiči veliko škodo gospodarju napraviš. Mnogoteri kopači, in še nekateri gospodarji tega dela ne razumejo. Posebno pa so med ženskami mnogokrat take osebe, ki kopati ne morejo ali ne znajo. Težko je take kopače gledati; še težje njihovo slabo delo plačevati. Pojdi torej, dragi bralec, danes z menoj v gorico — ne jest in pit, temuč oglejva si kop gorice.

1. Prva kop. Jeseni pri branju so putarji zemljo v vinogradu grozno poteptali; še bolj so jo gnojari in grobarji pomandrali; potem se je vlegel debel sneg, in končno jo je še dež napeliskal, da je zmordana kakor opeka, in trs je v njo kakor vzdian. Treba je to poteptano zemljo razrahljati, trs oddelati, korenice porezati, zagnojiti — okopati. To delo se mora razumno in pa vestno opraviti. Neka gospodinja je na sepu stala. Od vina zažarjena v roki drži bokal ter reče »Kateri bo jan prvi skopal, dobi piti«. In zdaj se začne tekmovanje. Slehrni bi rad prej pil; kopači gledajo na bokal, ne pa na trs. — Ti pa ne delaj tako, ali dobiš kaj piti ali ne, ko dokoplješ na sep. Svoje delo zvesto opravi.

Navadno orodje za kop je motika, ali ošpičena v ilavici, ali prisekana v prhki zemlji. Nekateri ljubijo videc ali krevelj, kar delo polajša, pa slabo opravi. Kateri gost bo meso bolje pregriznil, ali tisti, ki ima polne čelusti zobov, ali tisti, ki ima samo dva stranjska? Ta bo sicer meso hitro oslinil in požrl, ki mu bo pa v želodcu obležalo in boleznin nakopalo: ovi pa bo dalje žvekal, pa meso dobro prebavil. In vendar so še taki gospodarji, ki kopaču videc v roke dajo, kakor da bi ga gnoj kidat poslali. — Ako si dober vinogradnik, videca trpel ne boš. Ne presekaš trave, ne prevržeš važe, ne osnažiš trsa; tvoja kop je petelinovo razkapanje. In za to si še daš dobro platiti!

Gospodar, stori po mojem zgledu! Prišel sem h kopačem v gorico. Sedem težakov maha s štirinajstimi rokami, da se vse kadi; vsak ima videc ali krevelj v roki. Jaz gledam in štejem mahljaje; po štirikrat in še sedemkrat je prasknil po trsu, predno mu je došel do koreninice. Zemlja se je vselej zopet k trsu zavalila, in jaz nevoljen rečem: »Viničar, hajd po motike, videce pa vse zanesi h kovaču, da jih v motike prevari! Bodoče leto ne trpim nobenega videca več«. Seveda so bili nekateri kopači jezni, rekši: »Motika je težka, nam žulje naredi, je ostra, trs preseka, je dražja od videca itd.« Tretje leto so mi že priznavali, da je kop z motiko boljša kakor pa z videcem. Tako naj vsak dober gospodar stori.

Kramp ali pikun je kopalo za pečine in lapor. Ne boj se ga! Čudežno orodje je to: iz pečine ti proizvodi najboljšo kapljico. Rutanca je poprečna sekira na eno stran, služi ti pri grobanju in odkapanju trsa, ako na lapor ali trdo zemljo okoli trsa naletiš. Tako tudi lopata služi posebno pri grobanju v mastni zemlji, ako je treba trs globoko in široko odkopati, ali pa tudi pogrobati. Žagica — da staro trsovje in štrelovje požagaš. Vsak kopač pa mora imeti nož, da biče ali koreninice trsa poreže. Ako jih pustiš, bo trs kmalu hiral — brez uske. Ako je pa drugi zato postavljen, da trse trebi, se pa mnogokrat zgodi, da štirje kopači čakajo in praznujejo, ali pa biče pustijo, in naprej norijo, naj bi za drugimi sramotno ne zaostali. Tudi vinjek in škarnje s seboj vzami h kopi, ker vedno se še najdejo nepotrebne mladike ali pod zemljo stari koceni, katere moraš izkrciti, odrezati.

Na dobrem orodju je mnogo ležeče. Ob Sotli in na hrvaški meji sem videl motike tanke in kratke, kakor gubanice kos; jan so imeli globoko za dlan. Ali se čudite, če tako delo postane ušivo? Dobro, trpežne in najceneje motike dobimo v Framu v kladivničarji gosp. Viharja, ki izvrstno vinogradno orodje razpošilja na vse kraje naše domovine. Tako dobro motiko vzami! Trs globoko odkopaj; porezi vse nepotrebne korenine; dalje si za pas vtakni, da boš lažje povezal. Postrgaj zgornje žive zemljo v jano k trsu; tega kopači ne ubogajo radi, prenašajo jim je, pa je jako hasnovito, zato to tiraj. Zdaj zakopni naprej nagnjeni trs; globoko mu pristavi kol, in privezi takoj locca že zdaj, da ne boš po kopi v gorici šajtral.

Najboljši čas za kop je doba od Sv. Jožefa do vuzma; ne prej, ker je še sneg, dež ali mokro. Suha kop je najboljša; zemlja se lepo prezračí, trava pa se posuši. Ne odlagaj predolgo s kopjo; zato brž obrezi s škarjami, pripravi orodje že po zimi; vlago brž zvozi, da ne boš imel — »žegnane kopi«, ki kaže na lenobo. Po veliki noči kopati je mnogokrat kvarno, ker očesa že oživijo, obalci kipijo, in težaki se težje dobijo, ker vsak že doma ima svoje delo. Ako ti gorica pred kopjo že odžene, počakaj nekoliko, da se obalci ali mladje nekoliko pritrdi. Kopi nikoli ne daj v »dinj«; vselaj si goljufan, ali preveč plačaš, ali ti delo slabo opravijo.